

O'QUVCHI-YOSHLARNI VATANPARVARLIK RUHIDA TARBİYALASHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI

Abduraxmonov Sherzod Nazarboyevich

Buxoro davlat pedagogika instituti harbiy ta'lim fakulteti dotsenti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20921654>

Annotatsiya. Maqolada o'quvchi-yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning nazariy va metodologik asoslari yoritilgan. Vatanparvarlik tushunchasining mohiyati, uning falsafiy, psixologik-pedagogik jihatlari hamda tarbiyaviy jarayonda qo'llaniladigan metodlar tahlil qilingan. Muallif yondashuvi sifatida milliy g'oya, ma'naviy meros va zamonaviy ta'lim texnologiyalarining uyg'unligi taklif etiladi.

Kalit so'zlar: vatanparvarlik, tarbiya, o'quvchi-yoshlar, milliy g'oya, ma'naviyat, metodologiya, pedagogik jarayon, ta'lim.

Kirish. Mustaqillik yillarida O'zbekistonda yosh avlodni barkamol, ma'nan yetuk va vatanparvar inson sifatida shakllantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Globallashuv jarayonlari, axborot oqimining tezlashuvi va turli mafkuraviy ta'sirlarning kuchayishi sharoitida o'quvchi-yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy va milliy xavfsizlik masalasi sifatida ham alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Vatanparvarlik tarbiyasi - bu insonda o'z Vatani, xalqi, milliy qadriyatlari va davlatiga nisbatan chuqur muhabbat, sadoqat hamda mas'uliyat hissini shakllantirishga qaratilgan uzluksiz va tizimli jarayondir. Ushbu jarayonni samarali tashkil etish uchun uning nazariy-metodologik asoslarini chuqur o'rganish zarur.

Asosiy qism. Vatanparvarlik tushunchasining nazariy asoslari

Vatanparvarlik ko'p qirrali ijtimoiy-ma'naviy hodisa bo'lib, falsafa, pedagogika, psixologiya va sotsiologiya fanlari nuqtai nazaridan turlicha talqin etiladi. Falsafiy nuqtai nazardan vatanparvarlik insonning o'z ildizlari, tarixi va madaniyati bilan ma'naviy bog'liqligini ifodalaydi. Pedagogik jihatdan esa u shaxsda milliy ong, e'tiqod va fuqarolik pozitsiyasini tarbiyalashga yo'naltirilgan maqsadli faoliyatdir.

Sharq mutafakkirlari Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Yusuf Xos Hojib, Alisher Navoiy asarlarida Vatanga muhabbat, el-yurt manfaatini shaxsiy manfaatdan ustun qo'yish g'oyalari ilgari surilgan. Jadid ma'rifatparvarlari - Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdulla Avloniy va Abdurauf Fitrat yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashni millat taraqqiyotining asosiy sharti deb bilganlar. Abdulla Avloniyning "Turkiy Guliston yoxud axloq" asarida tarbiya inson kamolotining poydevori sifatida talqin qilinadi.

Vatanparvarlik tarbiyasining metodologik yondashuvlari

Vatanparvarlik tarbiyasining metodologik asoslari bir qator ilmiy yondashuvlarga tayanadi. Quyida ularning asosiylari keltirilgan:

- Tizimli yondashuv - vatanparvarlik tarbiyasini oila, maktab, mahalla va jamiyatning yaxlit, o'zaro bog'liq tizimi sifatida tashkil etishni nazarda tutadi.
- Aksiologik (qadriyatli) yondashuv - milliy va umuminsoniy qadriyatlarni tarbiya jarayonining markaziga qo'yadi.
- Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv - har bir o'quvchining individual xususiyatlari, qiziqishlari va imkoniyatlarini hisobga olishni taqozo etadi.

- Faoliyatli yondashuv - vatanparvarlik hissini nazariy bilimlar orqaligina emas, balki amaliy faoliyat va ijtimoiy tajriba orqali shakllantirishni ko'zda tutadi.
- Madaniyatga muvofiqlik yondashuvi - tarbiyani milliy madaniyat, an'analar va tarixiy meros bilan uzviy bog'liqlikda olib borishni anglatadi.

Vatanparvarlik tarbiyasining shakl va metodlari

O'quvchi-yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda turli xil pedagogik shakl va metodlardan foydalaniladi. Ularni an'anaviy va zamonaviy guruhlariga ajratish mumkin. An'anaviy metodlarga suhbat, ma'ruza, hikoya, namuna ko'rsatish, tarbiyaviy soatlar kiradi. Zamonaviy metodlar esa interfaol o'yinlar, loyiha faoliyati, munozara, multimedia texnologiyalari va virtual ekskursiyalarni qamrab oladi.

Ayniqsa, tarixiy obidalarga sayohatlar, mamlakatimizning buyuk allomalari va qahramonlari hayotini o'rganish, harbiy-vatanparvarlik tadbirlari, ko'ngillilik (volontyorlik) harakatlarida ishtirok etish o'quvchilarda Vatanga muhabbat tuyg'usini amaliy ravishda mustahkamlaydi. Davlat ramzlari - bayroq, gerb va madhiyani ulug'lash orqali milliy g'urur tarbiyalanadi.

Vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik shartlari

Vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligini ta'minlash uchun bir qator pedagogik shartlarga rioya qilish lozim:

- Tarbiyaviy jarayonning uzluksizligi va izchilligini ta'minlash;
- Oila, ta'lim muassasasi va jamoatchilik o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash;
- Pedagoglarning kasbiy mahorati va shaxsiy namunasini oshirish;
- Milliy va umuminsoniy qadriyatlarining uyg'unligini ta'minlash;
- Yoshlarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish.

Xulosa. O'quvchi-yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash - zamonaviy ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri bo'lib, u puxta nazariy va metodologik asoslarga tayanishi lozim. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, vatanparvarlik tarbiyasi tizimli, qadriyatli, shaxsga yo'naltirilgan va faoliyatli yondashuvlar uyg'unligida amalga oshirilganda yuqori samara beradi.

Milliy meros, ma'naviy qadriyatlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalarning oqilona birikuvini yosh avlodda chinakam vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishning kafolatidir. Kelajakda ushbu yo'nalishda olib boriladigan tadqiqotlar vatanparvarlik tarbiyasining innovatsion model va texnologiyalarini ishlab chiqishga qaratilishi maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi. - Toshkent, 2017.
2. Avloniy A. Turkiy Guliston yoxud axloq. - Toshkent: O'qituvchi, 1992.
3. Mavlonova R., Vohidova N., Rahmonqulova N. Pedagogika. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
4. Quronov M. Milliy tarbiya. - Toshkent: Ma'naviyat, 2007.
5. Tolipov O', Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. - Toshkent, 2006.